Башҡортостан Республикаһының мәғариф министрлығы

Дәүләт бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһы

Рәми Ғарипов исемендәге 1-се Башҡорт республика гимназия-интернаты

«Ҡаралған»	«Килешелгән»	«Раҫлайым»
Башҡорт теле һәм әҙәбиәте	Уҡыу-уҡытыу буйынса	Рәми Ғарипов исемендәге
уҡытыусыларының МБ ултырышында	директор урынбаҫары	1-се БРГИ директоры
«26» август 2021 йыл	«27» сентябрь 2021 йыл	«28» сентябрь 2021 йыл
---------- А.Х.Кайбышева	---------- Л.Х.Шөғәйепова	----------И.Р.Сәлихов

Календарь-тематик планлаштырыу

Уҡыу предметы Туған телдә әҙәби уҡыу

Класс 8

Сәғәттәр һаны аҙнаһына 2 сәғәт, бөтәһе 70 сәғәт

Программа нигеҙләнде 2010 йылдың 17 декабрендә РФ Мәғариф һәм фән министрлығының № 1897 һаны приказы менән раҫланған Федераль дәүләт стандарттары нигеҙендә төҙөлдө; уҡытыу туған телдә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 5-11-се кластары өсөн “Башҡорт әҙәбиәте ” предметы буйынса белем биреү программалары. Авторы М.Б. Юлмөхәмәтов. Өфө: Китап, 2017; Р. Ғарипов исемендәге 1-се БРГИ локаль акттары; 2021 йылдың 30 августындағы башҡорт теле уҡытыусылары ҡаҙашмаһында раҫланған №1 һанлы протокол нигеҙендә.

Үтәлеү ваҡыты 2021-2022 уҡыу йылы

Ҡулланма Башҡорт әҙәбиәте. 8-се класс. М.Б. Юлмөхәмәтов, М. Иҙелбаев, Өфө, “Китап”, 2017

Эш программаһын төҙөнө Л.И. Әминева

Календарь-тематик планлаштырыу

№	Дәрестең темаһы	Сәғәттәр һаны	Уҡыусыларҙың эшмәкәрлек төрҙәре	Үткәреү ваҡыты		Иҫкәрмә	Өйгә эш
				Планлаштырған	Фактик		
	I сирек						
1.	Р.Назаров.“Башҡорт”, А.Игебаев. “Башҡортостан”, Х.Ғиләжев.“Башҡорт теле”, Х. Назар. “Башҡорт теле”, М.Ямалетдинов. “Халҡым хазинаһы”, М. Хөсәйен. “Башҡорт теле ғорур яңғырай”.	2	Шиғырҙарҙы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, төп идеяһын асыҡлау, халҡыбыҙға хас булған күркәм сифаттар тураһында әңгәмә ойоштороу; мини-инша.	06.09-11.09		Телде насар белгән уҡыусыларҙы иҫәпкә алыу.	Х. Ғиләжев “Башҡорт теле”шиғырын тасуири уҡырға әҙерләнергә. 9-сы биттәге һорауға яуап әҙерләргә.
2.	Валентин Распутин. “Француз теле дәрестәре” хикәйәһе.	2	Кешелек мөнәсәбәттәре, кешелек сифаттары, рухи ҡиммәттәр тураһында әңгәмә.	13.09-18.09			36-сы биттәге һорауҙарға телдән яуап әҙерләргә.
3.	Дини әҙәбиәт. Тәрбиәле булайыҡ.	1	Хәҙистәрҙең тәрбиәүи әһәмиәте тураһында әңгәмәләшеү	20.09-22.09		Дин тураһында тулы мәғлүмәт әҙерләргә.	Тәрбиәле кеше кем ул һорауына яуап әҙерләргә.
4.	Р.Бикбаев. «Хәҙистәр». М.Ямалетдинов. «Көрьән сүрәләре»	1	Авторҙар тураһында белешмә, әңгәмә: дини йолаларҙы белеү, өйрәнеү, хөрмәт итеү. Әхлаҡ ҡағиҙәләре.	23.09-25.09		Уҡыусыларҙан сүрәләр, аяттар	42-се биттәге һорауҙарға ҡыҫҡаса яуап яҙырға.

						һөйләтергә мөмкин.	
5.	Шафиҡ Әминев-Тамъяни	1	Автор тураһында белешмә, шиғырҙарҙы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, идея-тематик йөкмәткеһен асыҡлау.	27.09-29.09			Уҡыған буйынса фекер алышырға, яуаптар әҙерләргә.
6.	Ғ.Ибраһимов. «Кинйә» романы	4	Сылбырлап тасуири уҡыу, үҙ аллы уҡыу күнекмәләре, һүҙлек эше әҫәрҙең идея-тематик йөкмәткеһен асыу, Кинйә Арыҫланов шәхесе; тарихи һәм хәрби терминдар буйынса эш.	30.09-13.10			Һәр дәрестән һуң уҡылған өҙөк буйынса ҡыҫҡаса үҙ фекереңде яҙырға. Төп образдарға характеристика яҙырға.
7.	Ҡобайырҙар. Әйтештәр. “Аҡмырҙа сәсән менән Ҡобағош сәсәндең әйтеше”. “Ил тигәндең кеме юҡ”, “Салауат батыр”.	3	Тасуири уҡыу, һүҙлек эше, әңгәмә: халыҡтың тормош фәлсәфәһен асыҡлау, йәш быуынды ҡобайырҙар аша тәрбиәләү; әҙәбиәт теорияһы (әйтеш); өҙөктәр ятлау.	14.10-23.10		Айырым уҡыусыларға индивидуаль эштәр әҙерләргә.	Әйтештәргә аңлатма яҙырға. Сәсәндәр тураһында мәғлүмәт бирергә. Ҡобайыр тураһында мәғлүмәт әҙерләргә. **“Салауат батыр” ҡобайырынан өҙөк ятларға.**
8.	Мостай Кәрим. “Сәсән” шиғыры.	2	Автор тураһында белешмә, шиғырҙы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, йөкмәткеһе буйынса цитаталы план төҙөү; тел-стиль үҙенсәлектәре билдәләү.	25.10-28.10			М. Кәрим тураһында мәғлүмәт әҙерләргә. 86-сы биттәге һорауҙарға яуаптар әҙерләргә.
9.	Яныбай Хамматов. “Төньяҡ амурҙары”	4	Презентация әҙерләү, һорауҙарға яуап биреү, Ҡаһым Мырҙашев тураһында белешмә, 1812 йылғы Ватан һуғышында башҡорт яугирҙарының батырлығы тураһында һөйләү, фильм ҡарау.	08.11-20.11		1812 йылғы һуғыш тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.	Ҡаһым түрә тураһында мәғлүмәт әҙерләргә. Әҫәр аҙағындағы һорауҙарға яуаптар әҙерләргә. Әҫәрҙең төп идея-тематикаһын билдәләргә.
10.	Ғайса Хөсәйенов. “Ете ырыу” хикәйәһе.	2	Ырыу ҡоролошо, башҡорт халҡы тормошо, тарихы тураһында мәғлүмәтте байытыу.	22.11-27.11		Үҙ ырыуың тураһында	Әҫәрҙә телгә алынған тарихи шәхестәр тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.

						мәғлүмәт әҙерләргә.	
11.	Булат Рафиҡов. “Эйәрләнгән ат” тарихи фараз.	4	Автор тураһында белешмә, әҫәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, һүҙлек эше, план төҙөү, һорауҙарға яуап биреү, ыңғай һәм кире образдарға характеристика; композиция үҙенсәлеген асыҡлау, тел байлығы өҫтөндә үҙ аллы эш үткәреү.	29.11-11.12		Буклеттар, “Шоңҡар” журналынан материал ҡулланыу.	Әҫәрҙең исеменә аңлатма бирергә. Һәр бүлек аҙағындағы һорауҙарға яуаптар әҙерләргә.
12.	Рәшит Солтангәрәев. “Осто бөркөт” повесы.	4	Автор тураһында белешмә, әҫәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, һүҙлек эше, план төҙөү, һорауҙарға яуап биреү, ыңғай һәм кире образдарға характеристика; композиция үҙенсәлеген асыҡлау, тел байлығы өҫтөндә үҙ аллы эш үткәреү. **“Рәшит Солтангәрәевтың “Осто бөркөт” повесында атаҡлы комбриг М.Мортазин образының бирелеше”. Инша яҙырға**	13.12-25.12		Муса Мортазин тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.	Әҫәрҙең идея-тематикаһын билдәләргә. Әҫәр аҙағында бирелгән һорауҙарға телдән яуаптар әҙерләргә. 179-сы бит. Әҫәрҙә һүрәтләнгән осор тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.
13.	Ғ.Сәләм. “Шоңҡар”, “Республика иртәһе” поэмалары.	2	Автор тураһында белешмә, поэманы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, йөкмәткеһе буйынса цитаталы план төҙөү; тел-стиль үҙенсәлектәре; өҙөк ятлау.	27.12-30.12			186-сы биттәге һорауҙарға яуаптар әҙерләргә. Шағир нимә менән ғорурлана, ошо һорауға яҙма яуап бирергә. “Шоңҡар” поэмаһында күтәрелгән проблемаларҙы билдәләргә. Кеше ниндәй сифаттарға эйә булырға тейеш, һорауына яуап яҙырға.
14.	Б.Бикбай. “Ер” поэмаһы	3	Автор тураһында белешмә, поэманы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, йөкмәткеһе буйынса цитаталы план төҙөү; тел-стиль үҙенсәлектәре; өҙөк ятлау.	17.01-26.01			Әҫәрҙә күтәрелгән әхлаҡ-этик нормаларҙың сағылышын асыҡларға. Поэманың идея-художестволы үҙенсәлектәрен билдәләргә.

							Башҡорт восстаниелары буйынса мәғлүмәт әҙерләргә. **Поэманан өҙөк ятларға.**207-се бит.
15.	«Ҡаһым түрә» драмаһы	3	Презентация әҙерләү, ролдәргә бүлеп уҡыу, һорауҙарға яуап биреү, Ҡаһым Мырҙашев тураһында белешмә, **1812 йылғы Ватан һуғышында башҡорт яугирҙарының батырлығы тураһында инша яҙырға,** фильм ҡарау; драма төшөнсәһе.	27.01-05.02		Н.Йөрөшбаев тың фильмын, опера театрының балетын ҡарарға, картиналар, Айыусы ауылындағы һәйкәлде күрһәтергә мөмкин.	1812 йылғы һуғышсыны сағылдырған һүрәт төшөрөргә. Әҫәрҙә башҡорт хәрбиҙәренең батырлығын һүрәтләгән урындарҙы айырып күрһәтергә. Әҫәрҙең төп идея-тематикаһын билдәләргә.
16.	З.Бейешева. “Һөнәрсе менән Өйрәнсек” хикәйәте	4	Яҙыусының биографияһын өйрәнеү, тасуири уҡыу, һөйләү, төп образдарға характеристика, **“Һөнәрсе менән Өйрәнсек” әҫәрендә ижади хеҙмәт кешеһен данлау» тигән темаға инша яҙыу,** һүрәт төшөрөү, өҙөк ятлау; хикәйәт жанры.	07.02-19.02		З.Бейешева тураһында док. фильм күрһәтергә мөмкин.	Хеҙмәт темаһына арналған мәҡәлдәрҙе яҙырға, бер мәҡәлгә аңлатма бирергә. Хеҙмәт кешеһе нисек данлана, һорауға яуап әҙерләргә. Проект әҙерләргә: “Хеҙмәт йырсыһы-халыҡ яҙыусыһы”. 256-сы биттәге һорауҙарға яуаптар әҙерләргә. Айырым бүлектәр буйынса киңәйтелгән план әҙерләргә.
17.	М. Кәрим. «Үлмәҫбай» поэмаһы	2	Яҙыусының биографияһын өйрәнеү, поэманың идея-тематик йөкмәткеһен асыу, образдарға характеристика биреү, халыҡ ижады алымдарын билдәләү, һүрәтләү сараларын яҙыу, **өҙөк ятлау.**	21.02-26.02		М.Кәримдең фронтта төшкән фотоларын күрһәтергә мөмкин (музейҙа).	Поэмалағы төп образдарға характеристика бирергә. Халыҡтың ауыҙ-тел ижадының сағылышын билдәләргә. 281-се бит буйынса эшләргә.
15.	М. Кәрим поэзияһында тормош фәлсәфәһе	1	«Алыҫ юлға эйәрләйҙәр», «Йәшәйһе бар», “Ҡоролтайға ҡотлау”	28.02-02.03			Шиғырҙарҙың философик сағылышын билдәләргә.

			«Айһылыуҙың күҙ йәштәре» шиғырҙарын тасуири уҡыу, йәшәү мәғәнәһе тураһында фекер йөрөтөү; лиро-эпик поэмалар.				Ҡоролтай тураһында мәғлүмәт әҙерләргә. 263-сө һорауҙарға таянып кешелекте йәшәткән сифаттар тураһында фекер тупларға. **“Йәшәйһе бар” шиғырын ятларға.**
16.	Р.Ғарипов. «Урал йөрәге» шиғыры	1	Шағирҙың биографияһын өйрәнеү, «Кеше ғүмере» шиғыры менән бәйләү; «Урал йөрәге» шиғырын тасуири уҡыу, идея-тематик йөкмәткеһен асыу, һүҙ байлығы өҫтөндә эш.	03.03-05.03		Р.Ғарипов кабинет-музейына сәйәхәт.	Шағир ижадының үҙенсәлектәрен билдәләргә. 286-сы биттәге һорауҙарға яуамптар әҙерләргә.
17.	Р.Ғарипов. «Аманат» ҡобайыры	1	Ҡобайыр жанрын иҫкә төшөрөү, һүҙлек эше, темаһын билдәләү, һүҙ байлығы өҫтөндә эш, «Йөрәгендә халҡы булмағандың кеше булырға ла хаҡы юҡ» темаһына диспут ойоштороу, өҙөк ятлау.	09.03-12.03			**“Аманат” ҡобайырынан өҙөк ятларға.** Ж.Кейекбаев тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.
18.	Р.Ғарипов. «Уйҙарым» ҡобайыры	1	Тасуири уҡыу, һүҙлек эше, ил-тел яҙмышы тураһында әңгәмә ойоштороу, һүрәтләү сараларын табыу, йырлау.	14.03-16.03		«Карауанһарай» ансамбленең йырына ҡушылып өйрәнергә мөмкин.	**“Уйҙарым” ҡобайырынан өҙөк ятларға.** Ҡобайырҙа бирелгән һүрәтләү сараларына иғтибар итергә. Тел мәсьәләһе ни өсөн беренсе урынға ҡуйыла, ошо һорауға яуап әҙерләргә.
19.	**Инша «Телең барҙа илең бар»**	2	Ҡобайырҙы уҡығандан һуң тыуған уйҙарҙы яҙыу.	17.03-23.03			Эште тамамларға.
20.	Р.Бикбаев. «Башҡортостан бында башлана» шиғыры	1	Автор тураһында белешмә шиғырҙы тасуири уҡыу, һүҙлек эше, идея-тематик йөкмәткеһен асыу.	24.03-26.03		Башҡортостандың суверенитет алыуы	295-се биттәге һорауҙарға телдән яуап әҙерләргә. **Билдәләнгән өҙөктө ятларға.**

21.	Р.Бикбаев «Йәншишмәбеҙ ошо тупраҡта» шиғыры Р.Бикбаев поэзияһында Башҡортостан образы	1	Шиғырҙы уҡыу, һүҙлек эше, идея-тематик йөкмәткеһен асыу. «Йүкәләрҙән һығылып балдар тамғанда», «Дауыл», «Барып етһен ине хаттарым» шиғырҙарын анализлау, фекер алышыу.	04.04-06.04			Автор Йәншишмә тип нимәне атай. Шиғырҙарҙа экология проблемаларының сағылышын билдәләү. Тыуған яҡ тураһында ҡыҫҡаса мәғлүмәт әҙерләргә. Башҡортостан образының асылыуын билдәләү. Башҡортостандың ете мөғжизәһе тураһында мәғлүмәт әҙерләргә.
22.	**Р.Бикбаев ижадын йомғаҡлау.Тест**	1	Һорауҙар әҙерләп тест формаһында үткәрергә, **бер шиғырынан өҙөк ятларға.**	07.04-09.04			Шағир ижадына ҡарата үҙ фекереңде яҙырға. Шағирға һин ниндәй һорау бирер инең.
23.	Роберт Паль. “Уралым” шиғыры	1	Шиғырҙы уҡыу, һүҙлек эше, идея-тематик йөкмәткеһен асыу.	11.04-13.04		Башҡортостан тураһында мәғлүмәт әҙерләргә	Шиғырҙы тасуири уҡырға. 302-се биттәге һорауға яуап әҙерләргә. Башҡа милләт шағирҙарының Башҡортостан тураһында яҙған шиғырҙарын билдәләргә.
24.	Т.Ғиниәтуллин. «Мәтрүшкә еҫе» хикәйәһе	2	Автор тураһында белешмә, хикәйәне уҡыу, һүҙлек эше, идея-тематик йөкмәткеһен асыу, Бөйөк Еңеүгә ҡарата әңгәмә ойоштороу.	14.04-20.04		Авторҙың һуғыш темаһына яҙылған повестарын әйтеп үтеү, тел дәресендә изложение итеп тә яҙырға мөмкин, мәҫәлән «Аҡһаҡ бүре» повесы буйынса.	Автор тураһында мәғлүмәт әҙерләргә. Ни өсөн әҫәр “Мәтрүшкә еҫе” тип атала, яуап әҙерләргә. Әсә образы тураһында әңгәмә үткәрергә. Әҫәрҙә күтәрелгән проблемалар тураһында һөйләшеүгә һорауҙар әҙерләргә. 317-се бит буйынса эшләргә.

25.	Т.Ғиниәтуллин «Әсә һәм бала» хикәйәһе	2	Әҫәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, әсә һәм бала мөнәсәбәттәре тураһында фекер алышыу, характеристика биреү. **“Әсә күңеле балала, бала күңеле далала” темаһына инша яҙырға**	21.04 27.04			331-се биттәге һорауҙар буйынса эшләргә. Әҫәрҙең төп образдарына характеристика бирергә. Кешелек сифаттары тураһында һөйләшергә. Атай-әсәй тураһында мәҡәлдәр тупларға.
26.	Н.Нәжми поэзияһы	2	«Тыуған ил тураһында һүҙ», «Аҡ шишмә», «Һинең ниндәй улыңмын мин» шиғырҙарын өйрәнеү, фекер алышыу, лирик герой образы.	28.04- 04.05			Шағир тураһында мәғлүмәт тупларға. Аҡ шишмә образы аша шағир нимә әйтергә теләй, һорауға яуап әҙерләргә. 336-сы биттәге һорауҙар буйынса эшләргә.
29.	Ә.Әминев. «Кытай-город» повесы	2	Автор тураһында ҡыҫҡаса белешмә, әҫәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, тасуири һөйләү, һорауҙар төҙөү һәм яуап әҙерләү. **“Ер яҙмышы - ил яҙмышы” темаһына инша яҙыу.**	05.05- 11.05			Әҫәрҙең йөкмәткеһе буйынса план төҙөргә һәм исем бирергә. 365-се биттәге һорауҙарға таянып ер һатыу мәсьәләһенең бирелеше хаҡында фекер алышыу, ни өсөн автор был мәсьәләне күтәргән. Автор әҫәре аша нимәне иҫкәртә.
30.	Хәсән Назар поэзияһы	2	Автор тураһында ҡыҫҡаса белешмә, шиғырҙарын уҡыу, идея-тематик йөкәмәткеһен үҙләштереү. Һорауҙар төҙөп, яуап алыу.	12.05- 18.05			Башҡорт йолаларын иҫкә төшөрөргә. “Аҡ” төшөнсәһе нимәне аңлата. 370-се биттәге һорауҙар буйынса эшләргә.
32.	Р.Камал. «Таня-Таңһылыу» романы	2	Автор тураһында белешмә, әҫәрҙең композицион үҙенсәлеге, образдар системаһы, урыҫ мөхитендә тәрбиәләнеп үҫкән Таңһылыу яҙмышы тураһында фекер алышыу. **“Таңһылыуҙар Таняға әйләнмәһен ине” темаһына инша яҙырға**	19.05- 25.05		8-се кластар менән китап уҡыусылар конференцияһы ойоштороро була.	Әҫәрҙә күтәрелгән проблемаларҙы барларға. Төп образ аша автор беҙгә нимә әйтергә теләй. Хат алымы әҫәргә нимә бирә. 390-сы биттәге һорауҙарға яуаптар әҙерләргә.

35.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Нәфис әҙәбиәттең ҡайһы бер теоретик төшөнсәләре.	2	Үтелгән әҫәрҙәр, авторҙарҙың биографияһы буйынса тест һорауҙарына яуап биреү; әҙәбиәт теорияһын ҡабатлау; эпик, лирик, драматик әҫәрҙәр һәм уларҙың төрҙәрен ҡабатлау; эпик әҫәрҙәрҙең төрҙәре: әкиәт, мәҫәл, хикәйә, повесть, роман, поэма, баллада.	26.05-31.05			Иншаға әҙерләнергә. Тест һорауҙарын төҙөргә.
36.	**Инша (күсереү имтиханы)**	2	Уҡылған әҫәрҙәрҙең береһен һайлап инша яҙыу (теманы уҡытыусы төҙөй).			Сирек һәм йыллыҡ баһалар ҡуйыу	Һығымта яһау. Йәйге каникулда уҡыу өсөн әҫәрҙәр.
	Бөтәһе:	68					

Корректировка бите

Класс	Бүлек, тема исеме	План буйынса үткәреү ваҡыты	Корректировка сәбәбе	Фактик үткәреү ваҡыты